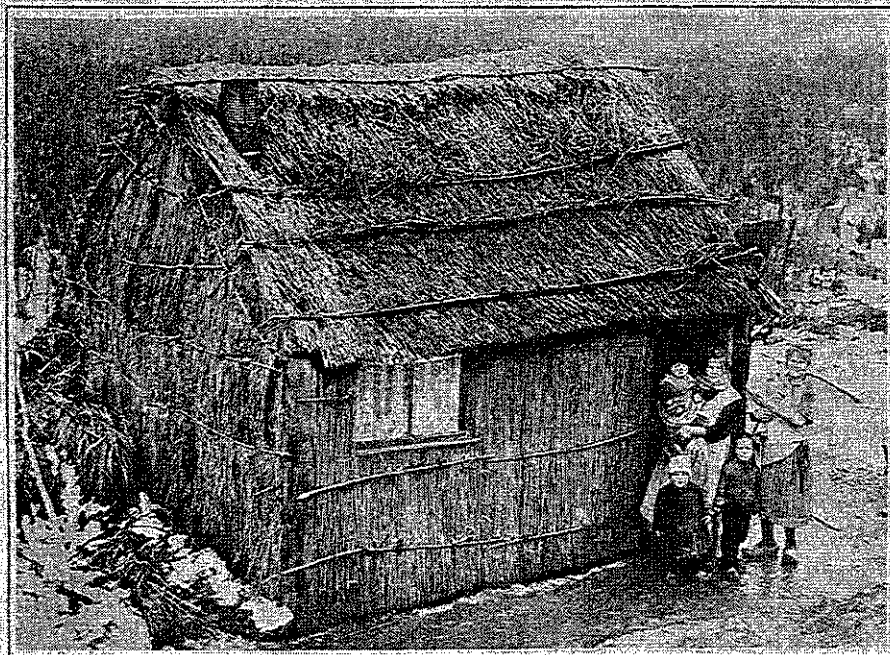

De strooien keet in 't rot uit 1926 van familie Van Meeteren (Hentje de Freules). In de deuropening mevrouw Van Meeteren op de arm Willem van Meeteren. Meisje met muts later mevrouw v/d Meijden-Meeteren (De Pijp). Jongetje Kien Blom. De staccande vrouw Neel v/d Meijden-Blom, kind op arm moeder van Hennij v/d Meijden.

Jaap de Kock

Een al te frisch verblijf. Te Herwijnen werd een arbeidersgezin uit zijn woning gezet. De man bouwde deze hut van palen en rietmatten, met 'n oud blik tot schoorsteen, en daarin wonen nu zes menschen! Een woning (zelfs een goede) in een andere buurt wilde het gezin echter niet betrekken.

1926

Van de redactie.

Het is al weer een jaar geleden dat de eerste bijeenkomst, of beter gezegd de oprichtingsvergadering, van de historische vereniging "Den Ouden Dijk" plaatsvond. Door een 50-tal personen werd deze bijeenkomst bezocht. Het voorlopig bestuur werd gevormd door Rineke van Dongen, Dittie van Zee, Jaap de Kock, Joop Kwakernaak en Marinus van Maaren. In het afgelopen jaar kwam het bestuur 13 x bijeen. Het verenigingsblad, dat 4x verscheen, werd met groot enthousiasme ontvangen.

Als eerste project werd het wapen van Herwijnen, sinds het jaar 850 het symbool, weer een plaats gegeven in het centrum van het dorp. Een foto van de onthulling van het wapen is te vinden op pagina 4 van deze uitgave.

Op verzoek van onze vereniging besloot het gemeentebestuur van Lingewaal tot restauratie van de 160 jaar oude portretten van de heren Boellaard. De portretten hebben een waardige plaats gekregen in de kerkzaal van de Nederlands Hervormde Kerk. Op 1 maart jl. zijn zij door de voorzitter daartoe in bruikleen overhandigd aan de president-kerkvoogd, de heer J. van Kuilenburg.

Dit jaar zal de restauratie van de dorpspomp aan de Onderweg van start gaan.

Voorts wordt u via het verenigingsblad op de hoogte gehouden van de ontwikkelingen binnen de vereniging.

Inhoud.

	<u>blz.</u>
Van de redactie	1
Inhoud	2
Informatie bestuur	3
Onthulling wapen van Herwijnen	4
Graaf Reinald	5
Genealogie en Heraldiek	8
De buitenpolder De Benedenwaarden van Herwijnen	14
De polder Vuren en Herwijnnense boezem	20
Overhandiging portretten	23
Een kiek van toen	24
Slot gedicht	26

Informatie bestuur.

Het bestuur van de historische vereniging "Den Ouden Dijk" Herwijnen is als volgt samengesteld:

voorzitter:

de heer M. van Maaren
Achterweg 76, 4171 BD Herwijnen
tel. 0418 - 581594

secretaris:

mevrouw H. van Dongen
Waaldijk 91, 4171 CB Herwijnen
tel. 0418 - 581851

leningsmeester:

de heer J.P. Kwakernaak
Kromme Akkers 21, 4171 BM Herwijnen
tel. 0418 - 581723

bestuurslid:

mevrouw D. van Zee-van Arendonk
Graaf Reinaldweg 3, 4171 LC Herwijnen
tel. 0418 - 582246

bestuurslid:

de heer J. de Kock
Meikampgraaf 8, 4174 LB Hellouw
tel. 0418 - 581391

redactie verenigingsblad:

de heer M. van Maaren
Achterweg 76, 4171 BD Herwijnen
tel. 0418 - 581594

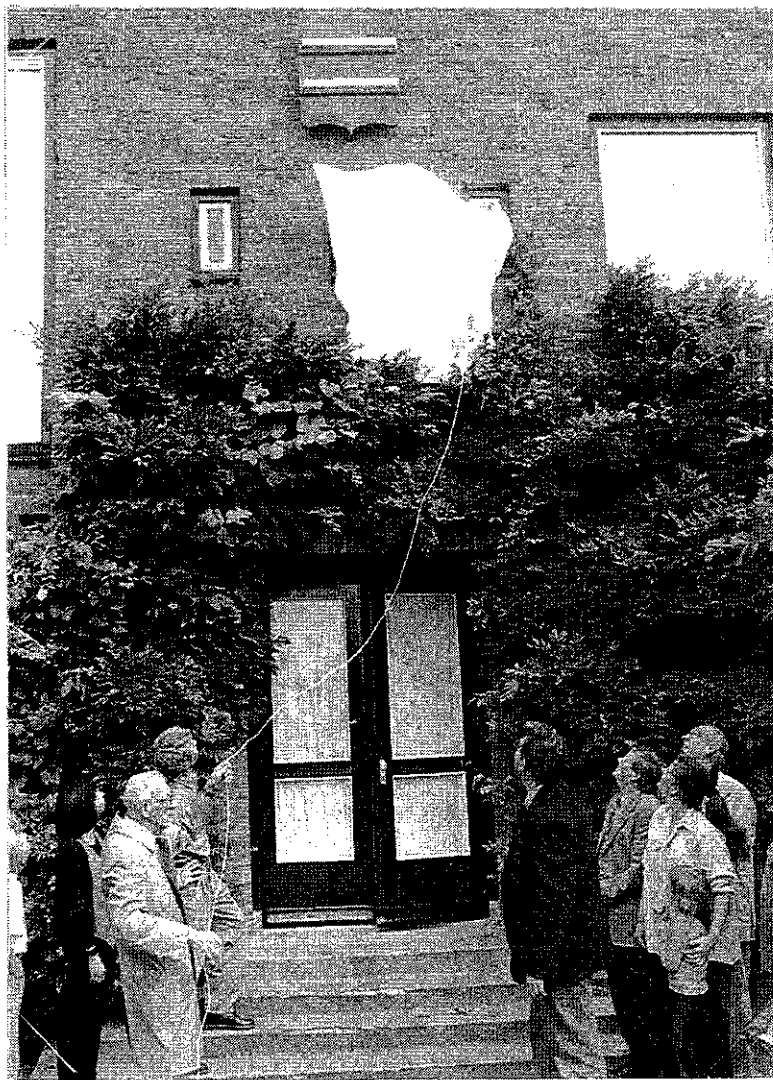
de heer J.P. Kwakernaak
Kromme Akkers 21, 4171 BM Herwijnen
tel. 0418 - 581723

werk verenigingsblad:

mevrouw M. Pelle-van Ooijen

De contributie bedraagt f 15,- per jaar inclusief verenigingsblad.
Bankrekeningnummer 36.67.12.314, t.n.v. historische vereniging "Den Ouden Dijk" Herwijnen.

Onthulling wapen van Herwijnen.

De heer Maas (linksonder), die van 1955 tot 1978 gemeentesecretaris was van de toenmalige gemeente Herwijnen, verrichtte de onthulling van het wapen van Herwijnen. De heer Maas wordt geassisteerd door de heer Leeuwenburgh, bewoner van het voormalige gemeentehuis. Rechts staat Dittie van Zee met haar dochter, Jaap de Kock, Marinus van Maaren en de heer K. van Bommel, secretaris van de gemeente Lingewaal.

Graaf Reinald.

Als men in de 17e en 18e eeuw reisden, werd dat meestal te voet gedaan. De afstand tussen dorpen en steden gaf men aan in "uren gaans". Zo schrijft men "het dorp Herwijnen ligt 6 uur gaans ten westen van Tiel, 2 1/2 uur gaans ten zuid-westen van Geldermalsen, 1 1/2 uur gaans ten zuiden van Gellicum en 1/2 uur gaans ten westen van Haafden", enz.

Nu schrijft men "Herwijnen gelegen in het midden des lands, vijf minuten van de rijksweg A15 richting Rotterdam en richting Tiel-Nijmegen".

Als wij het dorp Herwijnen verlaten maken wij meestal gebruik van de Graaf Reinaldweg, die in de begin jaren 70 Herwijnen direct verbond met Gorinchem en Zaltbommel. Wie was Graaf Reinald?

In 1653 verscheen de eerste oplage van de "XIV Boeken van de Gelderse Geschiedenissen" door Arend van Slichtenhorst. Hij maakte hierbij gebruik van de Latijnse werken van Pontanus. In de vorige eeuw verscheen het belangrijkste werk "Gedenkwaardigheden uit de Geschiedenis van Gelderland" door J.A. Nijhof.

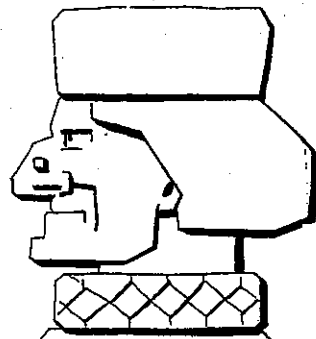
De geschiedenis van oud Gelderland (Gelre) is een gescheidenis met veel twisten. Vooral wijs ik er nog op dat we, als we het hebben over het oude Gelre niet moeten denken dat de grenzen destijds samenvielen met de huidige grenzen van de provincie Gelderland.

(landkaart 18e eeuw)

Ik begin in de 11de eeuw, omdat over de Gelderse geschiedenis van nog eerder niet veel meer bekend is dan dat de Batavieren eens Gelderland kwamen binnenvaren. In de tweede helft van de 11de eeuw leefde in Gelre een uit Vlaanderen afkomstige edelman die Gerhard heette. Hij bood zijn diensten aan de keizer van het grote Duitse rijk aan en die gaf hem omstreeks 1090 toestemming om zich graaf van Gelre te noemen. De eerste graaf van Gelre was dus Gerhard die in 1118 werd opgevolgd door Gerhard II. Tot 1250 volgde de ene naar de andere graaf van Gelre elkaar op. De laatste graaf tot nu toe was Otto II. Otto II werd opgevolgd door zijn zoon Reinald I. Met deze Reinald brak een nieuw tijdperk aan voor Gelre. Door zijn huwelijk met Ermgard, dochter van hertog van Limburg, werd Reinald een rijk man. Na het overlijden van de vader van Ermgard in 1280 werd zij hertoging van Limburg. Graaf Reinald werd hertog van Limburg en was hierdoor een machtig man. Adolf van den Berg, een oom van Ermgard, meende ook aanspraak te hebben op Limburg. Hij verkocht die aanspraak aan hertog Jan van Brabant. Deze Jan werd Jan de Zeeghafte (zegevierende) genoemd. Graaf Reinald krijgt dus te maken met hertog Jan van Brabant. Tussen graaf Reinald en hertog Jan ontstaat een oorlog die bekend is geworden als de Limburgse successie-oorlog. Het eerste jaar gaat betrekkelijk rustig voorbij. Maar dan valt hertog Jan Gelre binnen. Graaf Reinald ontmoet zijn tegenstander bij Tiel waar in 1281 een bloedige slag plaatsvindt. De brabanters winnen en hertog Jan trekt de Bommelerwaard in en veroverd Bommel (het huidige Brabantse Hertog Jan bier, dankt zijn naam aan hertog Jan in dit verhaal). De vrouw van graaf Reinald is inmiddels gestorven. Reinald trouwde met Margaretha, dochter van graaf Guij van Vlaanderen. Reinald neemt Tiel in, dat in handen was van hertog Jan en steekt de stad in brand. Verzoeningspogingen lopen op niets uit. Tenslotte groeperen de legers zich 19 km ten noorden van Keulen bij het plaatsje Woeringen en daar komen de legers van Gelre en Brabant tegenover elkaar te staan. De slag bij Woeringen is één van de grootste veldslagen in de Middeleeuwen. Velen sneuvelden en hertog Jan wint. Reinald wordt gewond gevangen gezet in Leuven. Door bemiddeling van graaf Guij van Vlaanderen (schoonvader van Reinald) wordt de Gelderse graaf vrijgelaten

Reinoud van Gelder
1339

... 't was een beeld van een Vint
Met een vint op zijn neus, dat is over bekend.

Zo moet de slag bij Woeringen er in 1288 uit hebben gezien.

Gelre kwam na de slag bij Woeringen verzwakt uit de strijd. Later werd de positie van graaf Reinald van Gelre echter weer steviger en tot zijn dood in 1326 heeft hij in verschillende opzichten hard gewerkt aan de ontwikkeling van zijn gebied. Onder zijn bewind werden verschillende rechten verleend aan streken en plaatsen van Gelre. Belangrijk is vooral dat hij tijdens zijn leven zijn zoon Reinald II de kans heeft gegeven zich bezig te houden met onder andere de waterstaatsproblematiek in onze streek. In 1320 en 1321 kon Reinald II enkele weteringsbrieven uit schrijven, terwijl zijn vader nog leefde. Graaf Reinald II treedt dan ook op als 'zoen des Greven van Gelre' (zoon van graaf van Gelre). Reinald II pakt, na het overlijden van zijn vader in 1326 en hij graaf van Gelre wordt, de zaken goed aan. Hij is niet alleen bekend geworden door de door hem uitgegeven weteringbrieven maar ook door de land- en dijkrechten die hij op papier zette. Niet voor niets mocht hij zich in 1339 hertog noemen. Als zwager van koning Eduard III van Engeland was hij in West-Europa een bekend figuur. In 1343 overleed Reinald

II. Hij had drie dochters en twee zoon: Reinald III en Eduard. Toen hun vader overleed waren de jongens 10 en 7 jaar en toen reeds boterde het al niet tussen die twee. Toen ze ouder werden werd de ruzie tussen de broers steeds erger. De ruzies tussen de twee broers werden broedertwisten om de rechten van Gelre. In 1371 was er weer oorlog tussen de broers. Eduard sneuvelde en Reinald III werd de baas in Gelre. Dat duurde echter niet lang want aan het eind van hetzelfde jaar stierf ook Reinald III. Historisch gezien vond men dat de verbindingsweg tussen Tiel en Gorinchem de naam moest dragen van Graaf Reinald.

M. van Maaren

Bronnen: Rondom de Bommelerwaard van P.C. van Wijk;
Geschiedenis des Vaderlands van W.A. Elberts.

Genealogie en Heraldiek.

Genealogie betekent stamboomonderzoek ook wel "sibbekunde" maar dat woord heeft tijdens de tweede wereldoorlog een wat nare klank gekregen. Tegenwoordig heeft men liever dat we het woord genealogie gebruiken. Vele mensen vinden het een leuke bezigheid om hun stamboom samen te stellen; het is erg leuk om eens aan de weet te komen wat je voorouders deden, hoe oud ze werden, hoeveel kinderen ze hadden etc.

En bijna al die gegevens zijn in de archieven terug te vinden, het liefst natuurlijk ook je eigen familiewapen. Familiewapens noemt men Heraldiek.

Er zijn twee soorten familiewapens, adellijke- en burgerwapens.

Er zijn in ons land ongeveer 600 à 700 adellijke wapens en ongeveer 45.000 burgerlijke wapens. Die zijn allemaal afgebeeld in schitterende wapenboeken. Als hier in het land een wapen ontworpen moet worden, bijvoorbeeld voor een onderdeel van de landmacht of voor een nieuwe gemeente, dan is er een instelling (de Hoge Raad van Adel) die adviezen geeft bij het samenstellen ervan en ook "waakt" over de heraldische juistheid. Want je mag van een wetenschap die al zo'n 700 jaar bestaat vanzelf geen rommeltje maken.

Een mooi voorbeeld is het nieuwe wapen van de gemeente Lingewaal. Dat is ontworpen door de heer A.P.J. van de Burg. De Hoge Raad van Adel bracht een kleine wijziging aan: de balken op de rechterhelft van het wapen, afkomstig uit het Herwijnnense wapen, zijn zonder profilering aangebracht. In de toevoeging van de twee leeuwen op suggestie van de heer M. van Maaren zag de Hoge Raad van Adel geen bezwaar. De aanwezigheid van de leeuwen van het wapen van Asperen was hiervoor een goede historische motivering.

WIJ BEATRIX, BIJ DE GRATIE GODS, KONINGIN DER NEDERLANDEN, PRINSES VAN ORANJE-NASSAU, ENZ. ENZ. ENZ.

Op de voordracht van Onze Minister van Binnenlandse Zaken van 19 januari 1987, nr. 886/1557, directoraat-generaal Openbaar Bestuur;

Gezien het verzoek van burgemeester en wethouders van de gemeente Vuren, van 1 december 1986, tot verlening van een wapen aan de gemeente Lingewaal;

G e l e t o p het besluit van de Soevereine Vorst van 24 december 1814, nr. 32 en het koninklijk besluit van 23 april 1919, Stb. nr. 181;

De Hoge Raad van Adel gehoord;

HEBBEN GOEDGEVONDEN EN VERSTAAN:

Aan de gemeente Lingewaal een wapen te verlenen, waarvan de beschrijving luidt als volgt:

"Gedeeld; I in zilver twee beurtelings gekanteelde dwarsbalken van keel, rechts boven vergezeld van een merlet van sabel; II in keel twee dwarsbalken van goud; in een hartschild van azuur een poort met opgetrokken valdeur van goud. Het schild gedekt met een gouden kroon van drie bladeren en twee parels en gehouden door twee leeuwen van goud, getongd, en genageld van keel."

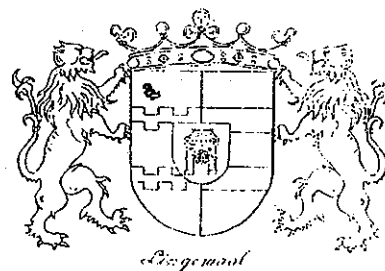
Onze Minister van Binnenlandse Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit.

DE MINISTER VAN BINNENLANDSE ZAKEN, a.i.

(get.) F. Korthals Altes

's-Gravenhage, 22 januari 1987

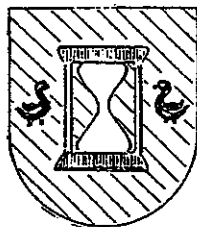
(get.) B E A T R I X

Overeenkomstig het oorspronkelijke,
HET HOOFD ALGEMENE SECRETARIE VAN HET
MINISTERIE VAN BINNENLANDSE ZAKEN.

M. J. van Gruijthuisen

De beschrijving van adellijke wapens van families die door de eeuwen heen in Herwijnen hebben gewoond, is voor u als lezer niet zo interessant. Burgerlijke familiewapens zijn daarentegen voor u wel interessant. Er zijn families die al zo'n 300 jaar in Herwijnen voorkomen. Zo schrijft men, Govert de Fockert huwde te Herwijnen in het jaar 1659 met Metje Brande. De familie De Fockert heeft ook een familiewapen of burgerlijk wapen.

De Fockert
Zijnde een zandloper met een rode lijst daarom en aan elke zijde een zwarte mairle op een groen veld

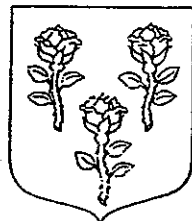

De Jongh
Zijnde een zwarte mairle op twee stokken met enige versierselen daarom

Willem de Jongh, zoon van Cornelis de Jongh, hertrouwd op 17 maart 1717 met Gijsbertje Nouth, geboren te Hellouw. Crijn de Bruin, zoon van Jan de Bruin geboren in ± 1688.

De Bruin
Zijnde tien gouden kruisen op roden balken, boven 4.3.2.1 op een wit veld

Roza
Zijnde drie rode rozen de rozen van boven uit den halm komende ieder met 3 groene bladeren op een goud veld

Geurt Roza, getrouwd den 3 julij 1638 te Herwijnen met Engeltje de Jongh. Leendert van Zee geboren 1660 van beroep Mr. Timmerman te Herwijnen en gehuwd met Maaijke Boon.

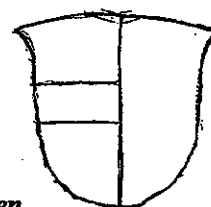

Van Zee
Het wapen van de van Zee zijnde een dubbelden arend op een goud veld

Van Arendonk
Zijnde een halm met drie goude volwassen korenaren een rode N aan de halm op een groen veld

Gerrit van Arendonk, getrouwd met Maria Roosa. Gerrit is overleden op 2 april 1722. Hendrikske van Weelden, geboren op 15 maart 1750, dochter van Willem Huijbertsz van Weelden en Catharina van Gameren. Hendrikske huwde op den 2e mei 1773 met Willem de Jongh, jong man en wonende te Herwijnen. Govert van Ballegoijen, zoon van Antonie van Ballegoijen. Govert is geboren op 22 november 1691 in huwelijk hebbende Mariken van Zee. Govert en Mariken hebben gewoond op hujs den Hoek.

Van Weelden
Kleuren onbekend

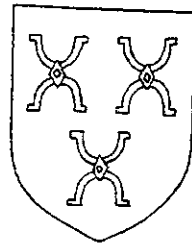

Van Ballegoijen
Zijnde twee witte dekhaken met twee gouden lelieen op een wit veld

Jan Vervoorn geboren op 7 oktober 1711 zoon van Gijsbert Vervoorn en Cristine overheul. Mr. Timmerman te Herwijnen. Jan Vervoorn was getrouwd met Maaijken Peerboom.

Vervoorn
Zijnde een rode zittende wolf houdende met zijn linker poot een groene eikenboom vast op een zwart veld

Van Maaren
Zijnde drie zilverkleurige molenijzers op een groen veld met enige versierselen daarom

Leendert de Fockert geboren te Herwijnen op 10 februari 1799. Hij huwde op 5 april 1825 Aertje van Maaren, geboren te Herwijnen op 4 oktober 1799, dochter van Pieter van Maaren en Neelke van Arkel. Deze tien families met hun familiewapen in de 18e eeuw door huwelijken nauw met elkaar verbonden. In die tijd huwde men een meisje of een jongen uit het dorp waar men woonde of het dichtstbijzijnde dorp.

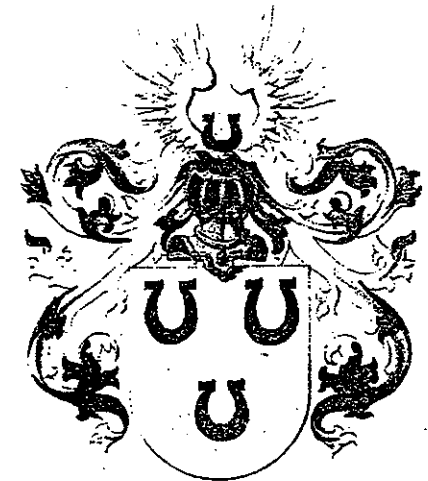
De familienaam.

Hoe komen wij aan onze familienaam. Een mooie, eenvoudige uitleg is die van Ridder Mouderik. Het begint misschien een beetje kinderlijk, maar toch. Er was eens een ridder. Die ridder heette Mouderik die omstreeks 1279 in de buurt van de Rijn een burcht heeft laten bouwen. De burcht en zijn omgeving werd Maurik genoemd. De burcht of kasteel groeide en groeide, er kwamen steeds meer mense wonen op of bij het kasteel en vonden werk op of bij het kasteel. Ook vertrokken er mensen van het kasteel Maurik naar andere plaatsen en kastelen. Spontaan kregen die mensen in hun nieuwe woonplaats de naam van Maurik of van Morik mee. Die ridder die het kasteel Maurik stichtte heeft nog nakomelingen gehad. Adriaan van Maurik

was een directe nazaat van hem, die stierf in 1624. Tot 1796 heeft een rouwbord of familiewapen in de kerk van Maurik gehangen. In Herwijnen en Hellouw komen we de naam van Maruk of Mourik veel tegen. Dat komt omdat er door het personeel van de kastelen nog aleens gewisseld werd. Het is vrijwel zeker dat op het kasteel van Hellouw en Herwijnen mensen hebben gewerkt die ook op het kasteel Maurik hadden gewerkt.

M. van Maaren.

VAN MOURIK.

Bronnen:

De Hoge Raad van Adel;
Gemeente Lingewaal;
Genealogie boeken van M. van Maaren.

De buitenpolder De Benedenwaarden van Herwijnen.

"... Deze uiterwaarden, die zedert jaren omkaad zijn, beslaan, volgens het kadaster, eene oppervlakte van 173 bunder. Men heeft er twee steenovens en 4 huizen, bewoond door 10 inwoners ..." aldus Van der Aa in 1848.

Op 25 februari 1941 werd door L. van Arendonk namens 14 grondeigenaars aan Gedeputeerde Staten van Gelderland het verzoek gericht om voor de gronden geleden aan de buitenzijde van de Waalbandijk te Herwijnen een buitenpolder in te stellen. Want zo stelde Van Arendonk "... dat deze uiterwaarden meerdere malen tengevolge van den hoogen rivierstand van de Waal, onder water loopen; dat in dit blok elke bemaling ontbreekt, zodat het water zich op natuurlijke wijze moet loozen; dat tengevolge van deze omstandigheid er geruimen tijd verloopt alvorens het water is weggevoerd; dat de opbrengst der landerijen hierdoor aanmerkelijk wordt geschaad; dat in 't bijzonder in deze buitengewone omstandigheden de productiviteit der landerijen zooveel mogelijk moet worden bevorderd; dat in onderling overleg bezwaarlijk de gewenschte voorzieningen inzake de bemaling kon worden getroffen, zoodat het gewenscht is hiervoor algemeen bindende regels vast te stellen ..."

Alvorens Gedeputeerde Staten tot daadwerkelijke instelling overging, liet zij de situatie nauwgezet onderzoeken. De landerijen ter grootte van circa 50 hectaren, waren (grotendeels) eigendom geweest van een steenovenfabrikant, die hiervan gebruik maakte voor de exploitatie van zijn fabriek. Om een groot deel van de waarden was ter bescherming een kade gelegd; daarnaast werden de gronden bemalen. Nadat de exploitatie van de fabriek omstreeks 1930 was gestopt, was geen onderhoud aan de kade meer gepleegd en de bemaling beëindigd. De gronden waren aan diverse personen verkocht en de in de polder wonende eigenaren hadden zich gezamenlijk belast met de zorg voor de waterkering. Deze zorg liet echter te wensen over, waarop werd besloten tot instelling van de buitenpolder. De kade had schade opgelopen, maar de eigenaren van de hoger gelegen gronden weigerden in de herstelkosten bij te dragen.

's Winters liepen de gronden dan ook onder en bij het vallen van de rivier bleef het water tussen de kade en de Waalbandijk staan, alvorens in de grond weg te zakken. Duidelijk kwam naar voren dat indien geen onderhoud aan de bewuste kade plaatsvond, de waarden bij een wassende rivier onderliepen en bij het nalaten van de bemaling men problemen met kwelwater

kreeg. Wel diende de lastenheffing gekwalificeerd te worden daar de hoger gelegen gronden geen last hadden van het kwelwater, en dus geen profijt van de bemaling.

Tijdens de oorlog 1940-1945 werd de kade door Duitse militairen gebruikt voor militaire doeleinden en op verscheidene plaatsen vergraven.

Instelling.

De buitenpolder De Benedenwaarden van Herwijnen werd ingesteld bij besluit van de Commissaris van de provincie Gelderland van 17 juni 1942, nr. 167, gepubliceerd in het Provinciaal blad nr. 31. Voor de Bovenwaarden van Herwijnen werd geen afzonderlijk waterschap ingesteld of nodig gevonden.

Op de eerste vergadering van 29 september 1942 was de samenstelling van het bestuur als volgt:

- 3 poldermeesters, te weten L. van Arendonk, landbouwer te Herwijnen, tevens voorzitter, H. van Zee, landbouwer te Herwijnen en A.H.J. Blom, landbouwer te Herwijnen;
- 4 hoofdingelandenen, te weten J.K. de Bruijn, landbouwer te Herwijnen, K. van Leersum, manufacturier te Herwijnen, E. van Willigen, zonder beroep te Vuren en J.W. van Zee, landbouwer te Herwijnen en
- de waarnemend secretaris, de heer C.J. van Herpen (gemeente- en poldersecretaris te Herwijnen).

Als secretaris en ontvanger werd de heer Govert van Zandwijk voorgedragen, die onder voorbehoud van de goedkeuring van de Commissaris van de provincie Gelderland werd benoemd.

Opheffing.

Op 21 december 1955 stuurden Gedeputeerde Staten van Gelderland een brief aan de polderraad, met als onderwerp de "waterschappelijke" reorganisatie van het gebied van een aantal buitenpolders. In Gelderland bestonden op dat moment 36 waterschappen aangeduid als buitenpolders. Het betrof hier zogenaamde uiterwaardenpolders. Het provinciale bestuur twijfelde aan het bestaansrecht van deze kleine openbare lichamen en vroeg zich af of de waterstaatszorg niet efficiënter kon plaatsvinden. Men vond dat de bestuurskosten in verhouding met de werkzaamheden te hoog waren, bij één polder maakten de bestuurskosten zelfs 70 à 80% van de jaarlijkse uitgaven uit.

BUITENPOLDER DE BENEDEN WAARDEN VAN HERWIJNEN

Polderlasten over het dienstjaar 1948/1949

KENNISGEVING aan

J. W. van Lee

wonende te HERWIJNEN

Hieronder vindt U de opgave. Uwer Polderlasten over het dienstjaar 1948/1949 vastgesteld op f 20.- per hectare.

Artikel van het. kohier	Onder:	HA	A	CA	Bedrag
32	HERWIJNEN	1	40	20	34 04

Deze som in 1948 termijnen te voldoen; de 1e termijn vervalt den 31 December 1948, de 2e termijn den 31 Maart 1949. Deze kennisgeving zal bij de betaling vertoond en de kwitantie daarop gesteld worden.

HERWIJNEN, 26 Aug. 1948

KWITANTIE

De Ontvanger
P. J. B. B. B.

Datum der betaling	Bedrag der ontvangen sommen		Handtekening van den Ontvanger
	in letters voluit geschreven	in cijfers	
31.12.48	Geheel	34 04	<i>P. J. B. B. B.</i>

Z. O. Z.

473
Voorzitter
ARNHEM

Het verdiende dan ook aanbeveling uit een oogpunt van efficiëncy buitenpolders met aangrenzende polderdistricten samen te voegen. Er ontstond dan een billijke lastenverdeling en de gronden gelegen binnen de voormalige buitenpolder werden slechts voor een evenredig aandeel in de bestuurskosten aangeslagen. Daarnaast beschikte men voortaan over geschoold technisch personeel en nam de hoeveelheid administratief werk voor het provinciaal bestuur en provinciale organen af doordat het aantal openbare lichamen en het hiermee gepaard gaande toezicht verminderde. 1)

In de vergadering van de polderraad van 24 januari 1956 deelde de voorzitter mee de brief te hebben ontvangen. De consequentie voor deze buitenpolder was een samenvoeging met het polderdistrict Tielerwaard. Zowel bij de poldermeesters als bij het polderdistrict Tielerwaard bestonden (ernstige) bezwaren tegen deze samenvoeging. Het bestuur van het polderdistrict had zelfs verzocht om een vergadering met de polderraad om de gezamenlijke bezwaren te bespreken en vervolgens een eensluidend advies aan Gedeputeerde Staten uit te brengen.

De heren Kolff en Van Steennis, respectievelijk dijkgraaf en secretaris van het polderdistrict, verschenen dan ook halverwege de vergadering. Vervolgens gaf de voorzitter van de buitenpolder, de heer Van Arendonk, een korte schets van het ontstaan van de buitenpolder en in verband hiermee de bezwaren tegen de voorgestelde samenvoeging. Er werd niet getwijfeld aan de capaciteiten en het verantwoordelijkheidsgevoel van het polderdistrict, maar zoals werd geformuleerd: "... Tiel ligt ver van Herwijnen en van de arbeiders die de werkzaamheden zullen moeten uitvoeren kan een dergelijke verantwoordelijkheid niet worden verwacht ...".

Ook was men bevreesd voor een forse stijging van de onderhoudskosten. Van de zijde van de poldermeesters bestond de bereidheid om hun werkzaamheden om niet te verrichten en ook de secretaris was bereid met een lager salaris genoegen te nemen. De dijkgraaf van het polderdistrict lichtte de bezwaren van het polderdistrict zelf toe, die grotendeels overeenkwamen met die van de buitenpolder. De motieven door Gedeputeerde Staten aangevoerd om tot samenvoeging over te gaan konden worden weerlegd. De dijkgraaf zag het nut c.q. noodzaak van de samenvoeging niet in, ook niet gelet op de aanstaande ruilverkaveling. Echter een passieve houding innemen was "... in een dergelijke situatie altijd verkeerd ...". De polderraad besloot dan ook eensgezind aan Gedeputeerde Staten een bezwaarschrift tegen de samenvoeging te richten.

Nu wordt ook duidelijk waarom men sprak van een te verwachten forse stijging van de onderhoudskosten. De onderhoudswerkzaamheden werden tot dan toe verricht door de polderraad en belanghebbenden zelf.

Enkele citaten uit de bedoelde brief geven een duidelijk beeld hoe een en ander te werk ging.

"... Als het water boven tegen de kade staat wordt er nauwlettend op toegezien dat een door het vee wat weggelopen of door de golfslag reeds weggeslagen gedelte direct wordt gedicht. Een schop of spade wordt hiertoe bij voorbaat reeds meegenomen en dan is met enkele graszoden het bezwaar bezworen.

Zonodig wordt dit werk 's-nachts gedaan door vrijwilligers, tevens belanghebbenden, zo nodig tegen vergoeding, voortgezet. Is het water niet te keren dan gaan bovengenoemde werkzaamheden toch door, zodat het water zo mogelijk overal tegelijk binnenstroomt of op de stevigste plaatsen, zodat zo min mogelijk schade aan de kade ontstaat. De belangrijkste werkzaamheden worden dus practisch kosteloos uitgevoerd en deskundigen zijn hier niet voor nodig ...".

Dat de polderraad zich betrokken en verantwoordelijk voelde voor het reilen en zeilen binnen de polder en oog had voor de dagelijkse gang van zaken blijkt ook uit het volgende citaat.

"... De meeste in de polder staande woningen en boerderijen ondervinden, bij het overlopen der kade, ongerief, zodat zij hun woning gedeeltelijk moeten ontruimen of hun vee gedeeltelijk elders moeten onderbrengen. Wanneer de kade in het voorjaar overloopt, wat ook wel voorkomt, wordt bovendien nog schade geleden aan de gewassen. Om de schade te beperken is het voorgekomen dat de kade met zakken grond werd opgehoogd en het water werd gekeerd. Een dergelijke werkwijze zal het polderdistrict niet toepassen, terwijl ook geen schadevergoeding kan worden uitgekeerd ...". Overigens was van de in totaal 41 belastbare hectaren binnen de polder gelegen 26 hectaren direct of indirect eigendom of in gebruik bij de polderaadsleden. Na de samenvoeging zouden drie arbeiders moeten worden ingezet, hetgeen vooral bij langere duur hoge kosten met zich meebracht. Indien echter niet tijdig genoeg door het polderdistrict werd gereageerd wanneer het water boven tegen de kade stond, dan konden de slappe gedeelten van de kade wegslaan, wat uiteindelijk hoge(re) herstelkosten met zich meebracht.

De polderraad was van mening dat beter zij belast kon zijn met het toezicht op en onderhoud van de kade dan "... een duur betaalde arbeider van het polderdistrict ...".

Het bevreemde de polderraad ook dat Gedeputeerde Staten de bestuurskosten te hoog vonden in vergelijking met andere polders, dit daar Gedeputeerde Staten de salarissen vastgesteld hadden. Om dit motief tot samenvoeging weg te nemen stelden poldermeesters voor om hun werkzaamheden om niet te verrichten en ook de secretaris was bereid met een lager salaris genoegen te nemen.

Uiteindelijk hadden de bezwaren tegen de samenvoeging geen resultaat; bij besluit van Gedeputeerde Staten van 1 april 1957 nr F-19 werd de buitenpolder "De Benedenwaarden" van Herwijnen met ingang van 1 januari 1958 opgeheven.

Haar gebied werd gevoegd bij dat van het polderdistrict Tielerwaard, waar ze de buitenafdeling Herwijnnense waarden, kring III Wadestein vormde. Twee-en-twintig jaar later viel het doek definitief voor het zelfstandige bestaan. Plannen voor de aanleg van twee nieuwe dijkgedeelten onder Herwijnen betekende een doorsnijding van de oude buitenpolder. Haar oppervlakte nam ten gunste van het polderdistrict Tielerwaard in omvang af, waardoor de waterschapslasten voor de ingelanden onredig hoog dreigden te worden. De Dijkstoel van het polderdistrict Tielerwaard stede dan ook voor de twee nog bestaande buitenpolders Benedenwaarden van Herwijnen en de Crobschewaardpolder op te heffen en met de aangrenzende uiterwaarden aan het polderdistrict toe te voegen. In 1979 nam Gedeputeerde Staten dit advies over, alle buitendijkse gronden waren nu in waterschapsverband opgenomen.

R.H.C. van Maanen

- 1) Archief Buitenpolder De Benedenwaarden van Herwijnen inventarisnummer 13.

Bronnen:

- Van der Aa, J.A. Aardrijkskundig Woordenboek der Nederlanden
- Archief Buitenpolder Benedenwaarden van Herwijnen (polderdistrict T.C.W.)

De polder Vuren en de Herwijnense boezem (ca. 1450 - 1940) III

Met het vonnis van het hof te Arnhem in 1767 waren de problemen van de polder Herwijnen eerder toegenomen dan afgenomen. De uitwatering op de Waal, achter de polder Vuren om, was vanaf die tijd aan strenge bepalingen onderworpen.

De grote watersnood die het rivierengebied in 1809 trof, vestigde nogmaals de aandacht op dit kwetsbare gebied. Het was voor het westelijk deel van de Tielerwaard de derde watersnood binnen 25 jaar (1784, 1799 en 1809). Het overstromingswater bleef maanden op de landerijen staan. Het was dan ook niet verwonderlijk dat de ambtman van de Tielerwaard, J.D. van den Steen van Wayenstein, de leden van het gemeentebestuur en mr. Johan Meerman van Dalem zich in mei 1809 met een aantal voorstellen tot de minister van Binnenlandse Zaken richtten. De oorzaken van de ramp kwamen uitgebreid aan bod maar ook een voorstel ter verbetering van de afwatering van de Tielerwaard: een nieuwe watergang van Drumpt tot de Laag Dalemse Linge-sluis.

Deze nieuwe watergang zou vanaf Est door de Markt (de Mert of Mark) tot de Haastense watermolens lopen, dan in de Haastense en Hellouwse uitwatering tot de Asperense Tiendweg, daar zou een nieuw kanaal worden gegraven langs de nieuw aan te leggen Nieuwe Zuider Lingedijk, over het Asperense, Heukelumse, Spijkse en Dalemse Veld tot de Lingedijk en daar vervolgens langs tot de sluis van Laag Dalem (zie kaartje 1.). Deze laatste sluis zou dan verbeterd moeten worden.

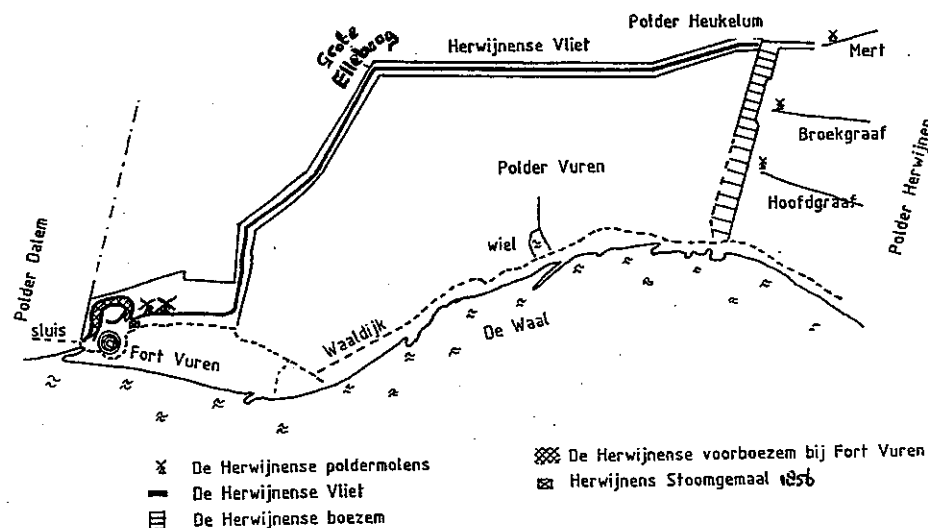
De waterlozing van de polders Herwijnen en Vuren zou in deze situatie plaatsvinden door middel van een doorgraving van de Donkere Kade bij de Grote Elleboog en verder door het graven van een kanaal met aan weerszijden kaden door het Heukelumse Broek naar de Broekse achtermolen (zie kaartje 2.). Dit plan werd mede ondersteund door de landmeter W.G. Versteegh die in de Tielerwaard werkzaam was.

Op het ministerie van Binnenlandse Zaken en bij Waterstaat had men niet veel oren naar dit plan. In juni 1809 kwam Waterstaat met een plan om in de Tielerwaard drie uitwateringspunten te maken. Alle bovenpolders (van Tiel tot Hellouw) zouden even boven de molens van de polder Heukelum op de Linge uitwateren (hiervoor werd gebruik gemaakt van de nieuwe watergang zoals in mei was voorgesteld). De polders Asperen en Heukelum zouden een nieuwe watergang graven van het benedeneinde van de Asperense Achterdijk en Heukelumse Zeiving naar de Herwijnense uitwatering en vandaar tot de Grote Elleboog en vervolgens door het Heukelumse Broek

naar de Broekse sluis in de Zuider Lingedijk. Tenslotte zou voor de polders Vuren, Hoog en Laag Dalem nog een nieuwe watergang, over het Vurense Veld door de Donkere Kade over het Heukelumse Broek naar het Dalemse Veld en langs de Dalemse Tiendweg, naar de Laag Dalemse sluis moeten worden gegraven (zie kaartje 3.). De uitwatering van de polder Spijk bleef ongewijzigd. (1)

Vanwege de hoge kosten werd met deze plannen niets gedaan. Het gevolg was dat met name de polder Herwijnen bleef tobben met een slechte afwatering. In 1816 stonden de landerijen in de polder Herwijnen lange tijd onder water. De schade was enorm en bedroeg bijna f.36.500,- (omgerekend naar huidige maatstaven ongeveer 3,5 miljoen gulden). In de polder waren 189 morgen haver- en aardappeland, 252 morgen weiland en 285 morgen hooiland bedorven. Daarnaast waren nog 80 mensen werkloos geraakt als gevolg van het overstromen van de beide steenovens. (2)

Om een einde te maken aan de grote wateroverlast waarmee de polders in de westelijke Tielerwaard te kampen hadden, werden de plannen uit 1809 voor de aanleg van een kanaal van de Linge boven Gorinchem naar Steenenhoek (aan de Merwede bij Hardinxveld) weer uit de kast gehaald. Daarmee kwam ook de discussie over een verbetering van de Herwijnense uitwatering weer op gang. Op 27 november 1818 werd hierover een conferentie gehouden met het polderbestuur van Heukelum en de Commissie van Steenenhoek. Twee plannen werden er besproken: in de eerste plaats het doortrekken van de Herwijnense boezem van de Grote Elleboog tot de Dalemse Zeiving en vandaar naar een nieuw te bouwen sluis ten westen van de Broekse sluis en in de tweede plaats de nieuwe uitwatering te laten lopen naar de bestaande Broekse sluis.

Het polderbestuur van Heukelum kwam kort daarna nog met enkele aanvullingen: het verlengen van de Herwijnense boezem van de Grote Elleboog langs de zuidzijde van de Platte Markt (of Mert) tot de Broeksteeg en vandaar noordwaarts naar de oostkant van de Broekse molen in de Broekse achterboezem en zo naar de Broekse sluis. De beide Herwijnense voormolens (die ter hoogte van het huidige fort Vuren stonden) zouden moeten worden afgebroken en worden verplaatst naar het Heukelumse Veld; de ene op de plaats van de in 1809 weggespoelde Broekse voormolen en de andere op aanwijzing van de polder Heukelum. Bovendien zouden de Donkere en de Bossche Kade tenminste met één Rijnlandse voet boven het huidige Herwijnense maalspijl worden verhoogd. De Vurense kaden moesten tenminste een halve voet beneden de Heukelumse kaden blijven. De benodigde gronden moesten door de polders Herwijnen en Vuren aan de eigenaren worden betaald. Bovendien zouden beide polders jaarlijks f.700,- moeten betalen aan de polder Heukelum, te beginnen op 1 juni 1819. (3)

De plannen vonden geen genade in de ogen van Waterstaat en in de loop van juni 1819 zou inspecteur-generaal J. Blanken Jzn komen met zijn ideeën. Daarover meer in de volgende aflevering.

Aart Bijl,
Vuren, 11 februari 1997.

- (1) Algemeen Rijksarchief 's-Gravenhage, archieven van de inspecteurs van Waterstaat 2.16.06, inv.nr. 395, stukken 81 t/m 100.
- (2) Rijksarchief Gelderland, Arnhem, archief Gedeputeerde Staten, inv.nr. w114/1, schade-tableau 1816.
- (3) Algemeen Rijksarchief, 's-Gravenhage, archieven inspecteurs van de Waterstaat 2.16.06, inv.nr. 283, uitwatering Tielerwaard, extract uit pro-memorie van 27.11.1818 en contra pro-memorie.

Overhandiging portretten.

Portretten krijgen waardig plaatsje in Herwijnen

HERWIJNEN - Twee historische schilderijen van de Boellaarts hebben vorige week een waardige plaats gekregen in de consistoriekamer van de Hervormde gemeente in Herwijnen. Met een ferme handdruk overhandigde voorzitter M. van Maaren van de historische vereniging 'D'n ouden dijk' de schilderijen op symbolische wijze aan president-kerkvoogd J. van Kuilenburg. Voorzitter Van Maaren ziet hiermee een wens van de historische vereniging in vervulling gaan. De schilderijen tonen het portret van Jan-Willem Boellaard, burgemeester in Herwijnen van 1811 tot 1850 en het portret van Dirk Boellaard, burgemeester van 1831 tot 1856. De portretten hingen jarenlang in het oude gemeentehuis aan de Achterweg. Na de gemeentelijke herindeling waren de portretten uit het zicht geraakt. De portretten werden in 1825 en 1833 geschilderd. De grondige restauratie die noodzakelijk was, is bekostigd door het gemeentebestuur van Lingewaal. De Boellaarts hebben zich rond 1823 ingespannen om te komen tot de bouw van de Hervormde kerk in Herwijnen. Daarmee is de plaats van de portretten in de consistoriekamer van de kerk verklaard.

(foto Jos Waltheer)

Een kiek van toen.

Deze keer drukken we weer 2 foto's af in onze vaste rubriek "een kiek van toen". De leuke reacties op deze oude foto's die ons als bestuur bereiken geven ons een extra stimulans om door te gaan met plaatjes uit vervlogen tijden.

De eerste foto laat de Hervormde meisjesvereniging "Dorcas" zien op bezoek bij burgemeester De Vries in Bunschoten. Wat de reden van de heer De Vries is geweest om na 2 jaar in Herwijnen eerste burger te zijn geweest, al naar een ander dorp te verkassen weet ik niet. Maar in de Herwijnnense vertellingen van onze voorzitter staat dat deze beste man van 1928 tot 1930 in Herwijnen de eerste viool speelde.

Voor de namen van deze foto ben ik naar Jo Bijl-van Weelden gegaan die me de meeste namen wel kon vertellen. Verder wist ze zich nog goed te herinneren dat ze er als meisjesvereniging een gezellige dag van hadden gemaakt, ze hadden o.a een bezoek gebracht aan de haven (waar de foto gemaakt is), vis gegeten en bij burgemeester De Vries op de thee geweest, waar men de thee in antieke kopjes zonder oren voorgezet kreeg (dat stond deftig) omdat de thee nogal heet was waren de koekjes al lang verorberd voordat men de kommen in de handen kon nemen.

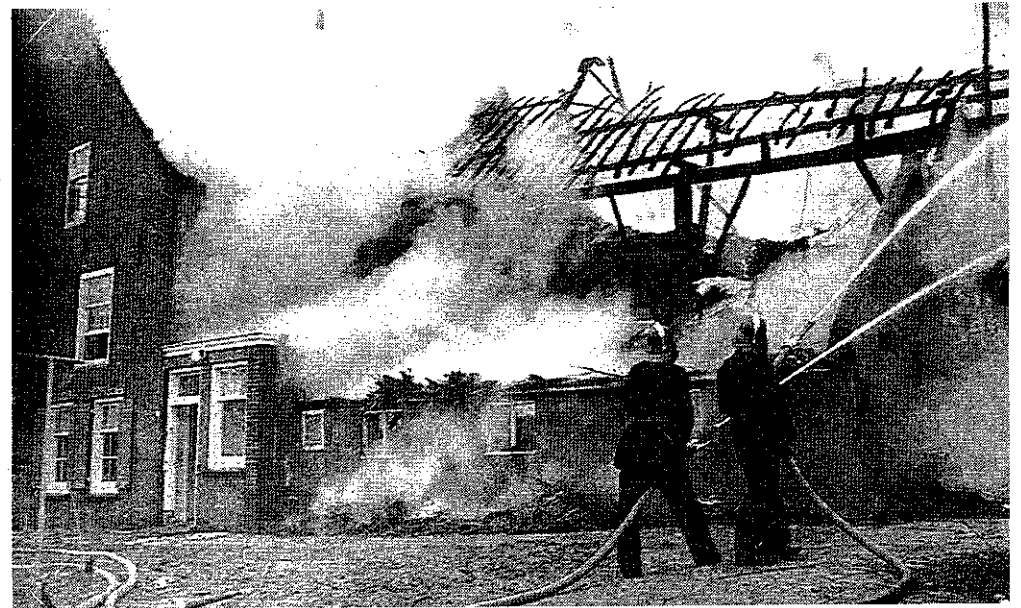
Staand van links naar rechts: burgemeester De Vries, Van Hemert (rot), Heiltje Vroege, Rieka Braspenning, Flora van den Heuvel, Marie van Rossum, Gré van Weelden, onbekend, Int Mus, Gijsje de Joode, Jantje de Kievit, Martina van Wijk, Van Hemert (rot) en mevrouw De Vries (vrouw van de burgemeester).

Zittend van links naar rechts: Drika de Joode, Cor van Boggelen, Drika de Fockert, Eelke Vroege en Jo van Weelden.

De 2e foto is van recenter datum. Velen van ons kunnen zich nog ongetwijfeld de brand op "De Kater" voor de geest halen. Van Jan Schram kreeg de vereniging deze foto. Het is de persfoto die 's avonds op het journaal is vertoond. Omdat Jan Schram om deze foto had gevraagd werd deze hem later toegestuurd.

Persoonlijk kan ik de brand nog zeer goed voor de geest halen en in gedachten hoor ik dan weer het klagelijk loeien van het vee dat niet op tijd meer naar buiten kon, ondanks de vele pogingen daartoe.

De brand brak in de middag uit in de winter van 1966. De exacte datum kon niemand mij nog vertellen maar misschien dat iemand van onze leden daar nog achter kan komen. Wie de 2 brandweermannen op de foto zijn wist Jan Schram niet zeker. Maar volgens hem was de linker persoon Mek van Velzen.

Zo hebben we weer even kunnen stilstaan bij een paar gebeurtenissen uit vroeger tijd wat ook de bedoeling is van onze vaste rubriek "een kiek van toen". Wilt u zelf ook graag een foto geplaatst hebben en hij is geschikt om geplaatst te worden, belt u mij en ik kom de foto ophalen.

Jaap de Kock.

Voorjaarsliedje

*Nog is het buiten kil en guur;
Nog gloeit het glimmend kolenvuur
Ons binnen het koestrend tegen.
Nog stormt het soms door 't dorre hout
Van 't kaal plantsoen, van 't slapend woud
En langs de stille wegen.*

*Nog dwarreld soms de sneeuwvlok rond
En dekt den killen, naakten grond
Met sobre, witte wade.
Nog valt soms hagel klettrend neer;
Nog komt in 't onverkwiklijk weer
Ons 't winterpak te stade.*

*En echter zijn in bosch en veld
Reeds enkle boden aangesneld
Van 't vriendelijk getijde,
Reeds klinkt - nog schaars! - een zoet gefluit,
Een heldre toon, een lief geluid,
Een stemgalm, rein en blijde.*

*Reeds heft, hoe 't ook verwondren moog,
Een enkel bloempje 't kroontje omhoog
Braveerend storm en koude;
Alsof die jeugdige overmoed
Nooit door een bloempje werd geboet -
Geen bloempjen ooit berouwde!*

*Reeds zwelt de knop aan struik en boom,
Waarbinnen, dromend zoeten droom,
De teedre blaadjes slapen.
Reeds vliegt een moedig vlindertje uit,
Wijl sneeuwbloem zacht haar klokje luidt,
Tot benglen als geschapen!*

*Nog is het buiten kil en guur;
Nog koestren w' ons bij 't glimmend vuur
De huiverende leden.
Maar 't wordt ons vriendlijk weer gemeld:
Straks, is het feest in bosch en veld,
Als Lente weer komt aangesneld
Met zachte, lichte schreden!*

Van de redactie.

De tijd gaat snel, de vijfde uitgave van ons verenigingsblad ligt al weer voor u. Aan de zomeravondwandeling en het gezellig samenzijn onder de schild bij Hans van Krieken denk ik met plezier terug. De opkomst was boven verwachting. Zonder de medewerking van het bestuur van de Hervormde kerk, galerie "Hans Huijs" en het openstellen van de monumentale boerderij van Hans van Krieken zou de zomeravond minder geslaagd zijn geweest. Na de zomeravondwandeling was er een gezellig samenzijn. Dittie van Zee-van Arendonk, Jaap de Kock en Gerrit Sterrenberg vertolkten prachtige voordrachten.

Eén van onze oudste leden, Jan van Zee, sprak over vroegere tijden en vertelde over zijn deugden en ondeugden. Al met al een geslaagde avond. In nummer drie van ons verenigingsblad werd melding gemaakt van een te veilen archief van de familie Bierman en de heerlijkheid "Den Engelenburg" te Herwijnen. Deze veiling vond plaats in het veilinghuis "Beijers" te Utrecht. Helaas, voor onze jonge vereniging veel te duur. We hadden even aan onze historie mogen ruiken. Enkele maanden later ontvingen wij een brief van historisch antiquariaat Van der Steur te Haarlem die ons het Biermanarchief te koop aanbod. Besloten werd het archief uit privé middelen te kopen. Tijdens de algemene ledenvergadering in april vertelde ik over het bestaan van het Biermanarchief en dat het van historisch belang was dat het archief in zijn totaliteit bij elkaar moest blijven. Maar dat het voor de vereniging financieel niet haalbaar was om dat archief echt veilig te stellen voor het nageslacht.

In de pauze werd ik benaderd door een lid van onze vereniging die mij nadrukkelijk verzocht om het Biermanarchief veilig te stellen en dat die persoon garant zou staan voor de financiën op één voorwaarde, dat die persoon anoniem wenste te blijven. Terwijl ik dit schrijf schiet mij een spreuk te binnen over het nut van de geschiedenis:

"Een volk dat zijn historie verwaarloost, legt door deze nalatigheid zelve de bijl aan de wortels van zijn nationaal bestaan."

Het Biermanarchief dat uit 240 dossiers bestaat en een tijdperk bestrijkt van 1696 tot en met 1903 is geïnventariseerd door streekarchivaris Ron van Maanen en is ondergebracht in het streekarchief West-Betuwe. Het Biermanarchief blijft overigens eigendom van de Historische Vereniging "Den Ouden Dijk".